

Chinese les op het Montfort Lyceum in Rotterdam

TUSSEN CONCURRENTIE EN COLLEGIALITEIT

Over de groeiende populariteit van het Spaans en Chinees

Het aanbod van vreemde talen in het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren aan veranderingen onderhevig geweest. Het meest opvallend is de groeiende populariteit van het Spaans en Chinees. Hoe staan de docenten hiertegenover? Een rondgang laat uiteenlopende geluiden horen.

JACOB MOERMAN

In het aanbod van de vreemde talen binnen het voortgezet onderwijs is vooral het Engels stabiel gebleven. Als verplicht kernvak voor alle leerlingen heeft deze taal de positie logischerwijze verder versterkt. Daarnaast valt op dat er 'nieuwkomers' zijn die aan populariteit hebben gewonnen. Vooral de wereldtaal Spaans trekt steeds meer leerlingen aan. En het Chinees lijkt ook aan een opmars bezig te zijn.

Jessica Paardekooper (34), docent Chinees aan de Wolfert van Borselen Tweetalig in Rotterdam, heeft de afgelopen jaren de groei van haar vak van nabij kunnen ervaren. In haar school is in het eerste jaar een groot deel van de vreemde talen verplicht. 'Naast Engels krijgen de leerlingen Frans, Duits, Spaans en Chinees',

geeft ze te kennen. 'In het tweede jaar mogen ze vervolgens een van de talen laten vallen. Gebleken is dat Spaans en Chinees het populairst zijn.' Op dit moment zijn op haar school bijna 900 leerlingen die Chinees krijgen, verspreid over alle klassen. Heeft Paardekooper een verklaring voor de populariteit? 'Leerlingen vinden het goed staan op hun cv. Ze zijn zich ervan bewust dat het een goede manier is om jezelf te profileren.'

Netwerk Chinees

Paardekooper is tevens coördinator van het Netwerk Chinees, dat opgezet is door Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs. 'Vanaf 2018 kan het Chinees worden aangeboden als officieel examenvak. In totaal hebben zich nu 25 scholen bij dit netwerk aangesloten, in 2017 waren dat er nog 19. Bij

elkaar krijgen in Nederland momenteel ongeveer 3000 leerlingen Chinese les op een van deze scholen.'

Voor het Chinees bestaat in Nederland geen centraal examen, er zijn alleen schoolexamens. Een leerling die het examen Chinees heeft gehaald, is nog niet in staat om de taal vloeiend te spreken. Paardekooper: 'Ik noem het Chinees voor op vakantie. De leerlingen zijn in China in staat om zich te redden in een winkel of restaurant. Maar ze kunnen bijvoorbeeld nog niet een Chinese krant lezen.'

Ze probeert in haar lessen ook de Chinese cultuur naar voren te brengen. 'Ik ga vooral in op actuele gebeurtenissen. China staat vrijwel dagelijks in het nieuws, er is dus altijd wel iets te bespreken.'

Van concurrentie tussen het Chinees en de andere vreemde talen is volgens Paardekooper op haar school

geen sprake, ondanks het feit dat de leerlingen al na het eerste jaar een van de talen moeten laten vallen. 'Er doen zich geen problemen voor, maar ik weet dat dit niet voor elke school geldt. Op mijn school heeft het Chinees precies dezelfde status als de andere talen. Ik denk dat daarom geen concurrentie wordt gevoeld.'

Judith Zoetelief (45) is twaalf jaar geleden begonnen met het lesgeven van Chinees aan het Montfort Lyceum in Rotterdam. 'De school was op dat moment een van de eerste scholen die Chinees op het programma hadden staan, in de vorm van een pilot', geeft ze aan. 'Eerst als een verplicht vak voor de brugklas, maar daarvan werd al vrij snel afgezien omdat het voor de leerlingen te belastend was. Vanaf dat moment is het Chinees een keuzevak, voor zowel de onder- als bovenbouw.'

Ervan Zoetelief op haar Lyceum een concurrentie-

gevoel met de docenten van de andere vreemde talen? Net als Paardekooper wil ze hierover liever niet veel kwijt: 'Nee, en met een term als concurrentie wil ik ook eigenlijk helemaal niet denken', geeft ze nadrukkelijk te kennen. 'Ik vind dat de leerlingen in het onderwijs centraal moeten staan. En dan is het belangrijk dat je als school voor hen een gevarieerd aanbod hebt. Het begrip concurrentie past daar niet bij.'

Opmars van het Spaans

Neemt de groeiende populariteit van het Chinees in het middelbaar onderwijs nog bescheiden vormen aan, de opmars van het Spaans lijkt niet meer te stuiten. Volgens het College voor Toetsen en Examens deden in 2021 maar liefst 2280 havo-leerlingen en 2311 vwo-leerlingen eindexamen Spaans. In 2013 waren deze aantallen nog 568 (havo) en 1421 (vwo). Deze groei lijkt ten koste te zijn gegaan van het Frans en Duits. In de periode 2013–2021 daalde het aantal eindexamenleerlingen voor Frans van 11.903 naar 10.615 voor de havo, en van 16.719 naar 15.254 voor het vwo. Het aantal voor Duits daalde in deze

periode ook, van 18.932 naar 16.996 voor de havo, en van 20.979 naar 20.624 voor het vwo.

Docent Spaans Sandy Polderman (54) geeft aan dat ook op haar school, de Trevianum Scholengroep in Sittard (waaraan ze vanaf 2009 is verbonden), het aantal leerlingen voor de Spaanse lessen is gestegen. 'Rond 2004 werd op de school begonnen met het invoeren van Spaans, als startersvak op de havo', vertelt ze. 'Het Spaans wordt op het Trevianum alleen in de bovenbouw gegeven. Aanvankelijk werd er ongeveer 25 uren per week Spaans gegeven door twee docenten. Het aantal uren is nu verdubbeld. En er zijn nu drie docenten Spaans.' Polderman geeft aan dat de groei ook te danken is aan de mogelijkheid voor de leerlingen om DELE-examentrainingen te kunnen volgen, bedoeld voor het krijgen van een certificaat. 'Vijf jaar geleden zijn we daarmee begonnen. Op die manier kunnen de leerlingen zich voorbereiden op de externe examens, om zo een internationaal erkend diploma te behalen.'

Polderman denkt dat vooral de culturele aantrekkingskracht een grote rol speelt in de motivatie van de

'We moeten elkaar dus niet beconcurreren, maar op elkaar leunen en elkaar inspireren'

leerlingen om voor Spaans te kiezen: 'Spaanse muziek ademt vaak een exotische sfeer. En veel Spaanstalige Netflixseries zijn enorm populair onder de jeugd. Daarnaast hebben de leerlingen die voor Spaans kiezen vaak mooie vakantieherinneringen.'

Op de praktijk richten

Ook Mayte Ibáñez (41), docent Spaans aan de scholengemeenschap Lek en Linge in Culemborg, ziet het aantal leerlingen voor Spaans op haar school stijgen. Ze is geboren in Spanje en heeft nu dertien jaar onderwijservaring in Nederland. Aan Lek en Linge is ze nu vier jaar verbonden. 'Toen ik hier begon was het Spaans een keuzevak, voor alleen de bovenbouw. Ik gaf aanvankelijk les aan ongeveer honderd leerlingen, op zowel de havo als het vwo. Inmiddels wordt de taal ook aangeboden aan de onderbouw. Er zijn nu drie docenten Spaans, vier jaar geleden waren het er nog twee.' Volgens haar gaan de ontwikkelingen van het taalonderwijs te traag. 'Ik vind dat het Nederlandse onderwijs veel te kleine stappen maakt ten aanzien van de ontwikkelingen in de samenleving. Waarom moet dat? Het onderwijs is toch gewoon een bedrijf? En een bedrijf functioneert met geld, met een vraag en met een aanbod. Als al die factoren kloppen, dan kun je toch gewoon gas gaan geven?'

In haar lessen probeert Ibáñez de taal zoveel mogelijk op de praktijk te richten. 'Zo laat ik de leerlingen *native speakers* interviewen, ook om ze kennis te laten maken met de Spaanstalige cultuur. Of ik laat ze situaties naspelen, in bijvoorbeeld een winkel of een restaurant. Op die manier probeer ik de leerlingen zoveel mogelijk al spelenderwijs de taal te laten ontdekken.'

Hoe ziet Ibáñez de toekomst van het Spaans? 'Ik hoop dat de taal serieuzer wordt genomen dan nu en dat de kinderen ook in andere scholen al in de onderbouw voor Spaans kunnen kiezen, niet als project maar als volledig vak. Het probleem is nu dat er veel frictie wordt veroorzaakt ten aanzien van de andere talen. Ik kan me

voorstellen dat mijn collega's van Frans en Duits de groei die het Spaans momenteel doormaakt niet prettig vinden. Gelukkig heb ik altijd met mijn collega's een goed contact.'

Vanaf dit schooljaar is Ibáñez op haar school de vreemdetalencoördinator, om te gaan zien hoe de verschillende taaldocenten gezamenlijk het lesmateriaal aan kunnen bieden. 'We moeten elkaar dus niet beconcurreren, maar op elkaar leunen en elkaar inspireren. En we moeten elkaar vooral niet zien als concurrenten, maar als collega's.' Ze hoopt nu dat de taaldocenten op haar school in de nabije toekomst tot een gezamenlijke aanpak kunnen komen. 'Te denken valt aan extra lessen over de vreemde talen in het algemeen, over hoe ze zijn ontstaan en hoe het kan dat er soms sprake is van overeenkomsten. Vaak ontdekken leerlingen pas in het eindexamenjaar parallellen tussen de vreemde talen, en het is volgens mij goed om de leerlingen al vanaf de brugklas hiermee te confronteren. Daarnaast kan het ook zinvol zijn om samen te werken door bijvoorbeeld de leerlingen dezelfde tekst te laten vertalen in zowel het Spaans als het Engels, Duits en Frans.'

Aantrekkelijker om te doen

Danielle Siems (48) geeft al 21 jaar Spaanse les, eerst op een middelbare school in Hoofddorp, sinds 15 jaar op het Pax Christi College in Druten. 'Ik heb hier het Spaans opgezet, aanvankelijk als keuzevak', geeft ze aan. 'Ik begon met twee kleine klassen, havo 4 en vwo 4, in totaal zo'n 25 leerlingen. Op dat moment waren op de school Engels, Frans en Duits verplicht in de onderbouw. Maar na een aantal jaren bleek dat veel leerlingen voor Spaans in de bovenbouw kozen en daardoor Frans lieten vallen. Daardoor werden de klassen voor Frans steeds kleiner.'

Haar collega's van Frans waren van mening dat er sprake was van een oneerlijke concurrentiepositie. Siems: 'De leerlingen hoefden bij Spaans op dat moment alleen maar een schoolexamen te doen. Daar kwam

‘Mede door de populariteit van het Spaans is bij ons het Frans nu volledig verdwenen’

nog eens bij dat het eindniveau voor Spaans lager was. Logisch, omdat de leerlingen maar twee of drie jaar Spaans hadden gekregen. Daardoor was volgens de sectie Frans een scheve concurrentiepositie ontstaan, omdat het lagere niveau van het Spaans in het eindexamenjaar voor de scholieren aantrekkelijker was om te doen.’

Spaans is op haar school nu een volwaardig vak met een centraal examen. In de tweede en derde klas is het verplicht voor alle leerlingen op havo en vwo. Siems: ‘Alleen dan kun je een goed eindniveau halen. Maar mede door de populariteit van het Spaans is bij ons het Frans nu volledig verdwenen. Drie jaar geleden bleek dat tegen het einde van het derde jaar slechts zeven of acht leerlingen voor Frans hadden gekozen, en maar liefst 120 leerlingen voor Spaans. De school biedt daarom Frans helaas niet meer aan.’

Haar collega Paul Dobbelaer (57) geeft vanaf 2008 Duits aan het Pax Christi College en ziet de toekomst van zijn vak op zijn school somber in. ‘De eerste jaren nadat Spaans bij ons op school was geïntroduceerd, waren de gevolgen voor het Duits aanvankelijk nauwelijks merkbaar’, geeft hij aan. ‘Dat kwam vooral doordat het Frans bij ons op school steeds kleiner werd en uiteindelijk helemaal verdween. Maar nadat het Frans was verdwenen, is de animo voor het Duits ook steeds kleiner geworden.’

Het resultaat is dat het aantal klassen Duits in de bovenbouw nu aanzienlijk kleiner is geworden in vergelijking met drie jaar geleden. ‘Er waren eigenlijk altijd twee klassen voor ieder jaar in de bovenbouw. Maar nu is er bijvoorbeeld nog maar één klas voor havo 4. En ook maar één klas voor vwo 5. En daar maak ik me, samen met de andere docenten van de sectie Duits, op dit moment toch wel ernstige zorgen over.’

De dalende populariteit van het Duits is niet meer te stoppen, zo lijkt het. Wat denkt Dobbelaer daartegen te kunnen beginnen? En hoe ziet hij nu het liefst de toekomst van zijn vak? ‘Het centraal examen is

volgens mij te zeer gefocust op de leesvaardigheid’, geeft hij aan. ‘Om die reden ben ik in feite gedwongen om ook in de lessen veel aandacht te besteden aan het lezen, om de leerlingen goed op dit examen voor te laten bereiden. En dat zou ik graag veranderd zien. Ik heb veel liever dat in het centraal examen gedifferentieerder geëxamineerd gaat worden, waardoor de andere vaardigheden van het Duits meer aan bod kunnen komen. Zoals de spreekvaardigheid. Daardoor kunnen de leerlingen later de taal beter toepassen in de praktijk. En dat zou het Duits ook aantrekkelijker en leuker kunnen maken.’ Ook om te kunnen concurreren met het Spaans? ‘Ja’, geeft Dobbelaer te kennen. ‘Hoe je het ook wendt of keert, je zit als docent van een vreemde taal in een concurrentiepositie. Dan ga je op de een of andere manier toch het niveau naar beneden bijstellen, om de lessen aantrekkelijker te maken en de leerlingen niet al te zeer af te schrikken. En dat gaat ten koste van het vak.’

Neoliberaal gedachtegoed

Een rondgang langs verschillende taaldocenten laat evenzoveel geluiden horen. Heeft de ene docent totaal geen problemen met de opkomst van het Spaans en Chinees, de andere ziet dat deze opkomst wel degelijk ten koste gaat van twee andere vreemde talen, Frans en Duits. En waar de ene docent aangeeft geen concurrentie te ervaren, geeft de andere aan dat er sprake is van een oneerlijke strijd.

Zoals in de meeste gevallen zal de waarheid wel ergens in het midden liggen. Maar duidelijk mag zijn dat de positie van de taaldocenten er bepaald niet eenvoudiger op is geworden. En tevens mag het duidelijk zijn dat de afgelopen jaren het neoliberale gedachtegoed van de Nederlandse overheid, waarin gestreefd wordt naar de werking van de markt, en dus ook naar concurrentie, ook binnen het voortgezet onderwijs diverse sporen na heeft gelaten. En het is nog maar de vraag of zowel scholen als docenten en leerlingen hierbij gebaat zijn. ■

Onderzoek gebruiken in de praktijk

Onderzoeksinzichten bieden veel potentie om onderwijspraktijken te verbeteren, zowel in het primair als het voortgezet onderwijs. De meeste leerkrachten en leraren maken echter niet automatisch en vanzelfsprekend gebruik van inzichten uit onderzoek. Het NRO zette de factoren die onderwijsprofessionals belemmeren of stimuleren om beschikbaar onderzoek te benutten in hun werkpraktijk op een rijtje. Daaruit bleek dat soms organisatorische aspecten een drempel vormen en soms individuele eigenschappen. En niet al het onderzoek is makkelijk vindbaar of toegankelijk.

De school kan op verschillende manieren benutting van onderzoekskennis in de praktijk bevorderen. Het gaat dan om organisatorische aspecten als structuur, cultuur, de rol van de schoolleider en mogelijkheden voor onderwijsprofessionals om zelf onderzoek te doen en expertise op te bouwen.

Een structuur voor kennisbenutting bestaat in elk geval uit tijd, geld en een heldere agenda. Het is zaak om tijd vrij te roosteren voor kennisbenutting in plaats van iemand daar extra mee te belasten. De schoolleider heeft een essentiële rol in het opzetten van structuur en het faciliteren van cultuur door kennisbenutting te promoten en een klimaat te creëren voor gebruik van onderzoek.

Leraren hebben vaardigheden nodig om relevant onderzoek te vinden, te doorgronden en te vertalen naar hun onderwijspraktijk, en de resultaten hiervan kritisch te evalueren. Dat kan, geven ze zelf aan, door te praten met een onderzoeker of collega, of het lezen van een boek – liever dan een onderzoeksrapport. Onderzoeksresultaten zijn niet altijd begrijpelijk voor leraren en schoolleiders. Veel publicaties bevatten jargon, zijn geschreven in het Engels en geven vaak geen concrete aanbevelingen voor de praktijk.

Wanneer onderwijsprofessionals zich verbonden voelen met het onderwerp van het onderzoek en de relevantie ervan inzien, is de kans op benutting groter. Door onderzoek te relateren aan schoolontwikkeling en aan vraagstukken waarmee een school en leraar worstelen, kan onderzoek rekenen op meer draagvlak. Leraren worden enthousiaster over onderzoeksmatig werken als ze de link met onderwijsverbetering zien.

Het volledige rapport is te vinden op <vllt.nl/onderzoekbenutten>. NRO

Zonder leerkrachten geen uitwisseling

Bij grensoverschrijdende uitwisselingen tussen leerlingen van middelbare scholen ging de aandacht tot nu toe vooral uit naar de opzet van uitwisselingen, de leerlingen en hun leerprocessen. Binnen het schooluitwisselingsproject *Nachbarsprache & buurcultuur* onderzocht Jana Hermann het perspectief van de leraar. Onlangs promoveerde ze op dit onderwerp.

In 2017 ontvingen de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universität Duisburg-Essen 3,4 miljoen euro om uitwisseling tussen middelbare scholen in de Duits-Nederlandse grensregio te stimuleren. Het project *Nachbarsprache & buurcultuur* had als doel interdisciplinaire en grensoverschrijdende samenwerking tussen scholen door uitwisselingen te bevorderen en jonge mensen voor te bereiden op het leven in de meertalige en multiculturele samenleving van de Euregio Rijn-Waal, van de vijf Nederlands-Duitse Euregio's de grootste in populatie. Inmiddels zijn meer dan 6000 scholieren, 130 docenten en zo'n 50 schoolleiders van Duitse en Nederlandse kant bij het project betrokken.

‘Wederzijdse uitwisseling wordt tijdens uitwisselingsontmoetingen niet alleen tot stand gebracht door simpel contact’, legt Jana Hermann uit. ‘Uitwisselingssituaties – ook al lijken die zo “gemakkelijk” te realiseren in het Nederlands-Duitse grensgebied – leiden niet per se tot toenadering of communicatie. Het is van groot belang hoe de uitwisselingsontmoetingen worden georganiseerd. Daarbij spelen leerkrachten een grote rol, omdat zij die de ontmoetingen organiseren en de leerlingen begeleiden. Het succes van grensoverschrijdende ontmoetingen hangt vooral ook af van de ondersteuning van de deelnemers door de leerkrachten. Met andere woorden: zonder leerkrachten vindt er geen ontmoeting en geen uitwisseling plaats.’

Hermann bundelde alle bevindingen in een uitwisselingsmodel voor leraren in grensoverschrijdende schooluitwisselingen. ‘Het bijzondere aan dit model is dat het tot stand is gekomen vanuit het perspectief van de leerkrachten en vanuit de uitwisselingspraktijk’, aldus Hermann. ‘De gedetailleerde inhoudelijke analyses toonden aan hoe veelzijdig en divers de visie van leerkrachten op uitwisseling is en over welke competenties zij naar hun mening moeten beschikken voor schooluitwisselingen. Daarnaast kwam naar voren dat zij niet alleen een rol tijdens de uitwisseling op zich nemen, maar afhankelijk van de situatie ook schakelen tussen actieve, deelnemende en passieve, begeleidende rollen, die verder gaan dan de “conventionele” rol van leerkracht voor de klas.’ RU

